

21. Yüzyılın Eğitim Anlayışıyla Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları

Dr. Öğr. Üyesi Umut Birkan ÖZKAN

4. Baskı

Dr. Öğr. Üyesi Umut Birkan ÖZKAN

21. YÜZYILIN EĞİTİM ANLAYIŞIYLA MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN ESASLARI

ISBN 978-605-241-026-4

DOI 10.14527/9786052410264

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2017, Ankara

4. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Bu kitap;
Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin gelişmesi adına uğraş veren
tüm eğitimciler adına "Başöğretmen"
Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'e sonsuz şükran ve saygıyla ithaf edilmiştir.*

Dr. Öğr. Üyesi Umut Birkan ÖZKAN

1977 yılında Bursa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladı. 1998 yılında Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yapı Eğitimi Bölümünde lisans; 2005 yılında Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalında yüksek lisans; 2011 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında ikinci yüksek lisans ve 2016 yılında aynı anabilim dalında (Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı) doktora programını tamamladı.

Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde bulunan askeri lise, yüksekokul ve hizmetçi eğitim kurumlarında öğretmen ve öğretim görevlisi olarak dersler veren yazar yine bu kurumlarda çeşitli idari görevler de üstlendi. 2018 yılında Milli Savunma Üniversitesine öğretim üyesi olarak atanan Dr. Umut Birkan ÖZKAN halen Milli Savunma Üniversitesi Kara Astsubay Meslek Yüksek Okulu Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Yazarın, "Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi" isimli tek yazarlı ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Eğitim Sorunları 1923-1938" isimli iki yazarlı kitabı ve alanla ilgili çok sayıda yayımlanmış makalesi ve bildirisi bulunmaktadır.

ÖN SÖZ

21. yüzyıl için gerekli olan becerilerin değişen doğası, Türkiye'deki iş gücünün yeteneklerini geliştirme ve belgelendirme ihtiyacı ve dünya genelindeki ekonomik krizler yüksek kalitede mesleki eğitim sağlamayı gerekli kılmaktadır. Bu durum, mesleki eğitimin her zamankinden daha önemli olduğu anlamına gelmektedir. Mesleki ve teknik eğitimin, gençlerin eğitim alanında ilerlemesine ve istihdamında yardımcı olması ve gelecekteki iş piyasasının yetenek ihtiyaçlarını destekleme konusundaki rolü tüm çevreler tarafından kabul edilmektedir. Türkiye ekonomisinin geleceğinin üst düzey teknik becerilere ve teknolojik değişimin ön planda kalma yeteneğine dayanması, mesleki ve teknik eğitimi Türk ekonomisi için hayati bir temel haline getirmektedir. Bunun sonucunda, 14–19 yaş grubunu kapsayan mesleki ve teknik eğitimin nasıl geliştirileceğini ve dolayısıyla emek piyasasına ve daha üst düzey eğitim ve öğretime başarılı bir şekilde nasıl transfer edileceği üzerine düşünmeyi gerektirmektedir. Yapılan kapsamlı araştırmalar; öğretme ve öğrenme uygulamalarındaki kalitenin öğrenen çıktıları iyileştirmek için çok önemli olduğu sonucuna varmıştır. Bunu akılda tutarak, kitabın içeriğinde etkili öğretim ve öğrenmenin yanında öğretimsel liderlik, öğretmen nitelikleri, atölye ve laboratuvar yönetimi, öğretme ve öğrenmeye yardımcı kaynaklar, ölçme ve değerlendirme, ders değerlendirmesi ve geliştirilmesi konularına da yer verilmiştir.

21. yüzyılın bakış açısıyla mesleki ve teknik eğitimin esaslarını konu alan bu kitapta, mesleki ve teknik pedagojide düşünmeye katkıda bulunarak sektörü desteklemek amaçlanmaktadır. Bu nedenle, bu kitabın, mesleki ve teknik eğitimdeki iyileştirmelerin ve gelişmelerin nasıl destekleneceği ve elde edilebileceği üzerine profesyoneller ve uzmanlar arasında tartışmalara neden olması ve mesleki ve teknik eğitimin her yönüyle daha fazla çalışılması için bir katalizör görevi görmesi umulmaktadır.

Eğitim Bilimleri alanında çalışmalar yapan araştırmacılar, öğrenme ve öğretim üzerine mükemmel çalışmalar hazırlayabilirler; ancak, belirli bir alandaki eğitimsel durumları anlamak için o alanın atmosferinin hücrelerine işlemesi gerekir. Bu kitap; öğrenci, öğretmen ve idareci olarak mesleki ve teknik eğitimin tüm kademelerinde yer almış bir akademisyenin 25 yıllık mesleki ve teknik eğitim tecrübesini 21. yüzyılın eğitim anlayışıyla harmanlayarak geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir bağ kurma çabasının bir ürünüdür. Mesleki ve teknik eğitim alanına küçük bir katkı olması umulan bu çalışmayla, Türkiye ve diğer ülkelerdeki mesleki ve teknik eğitim deneyimlerinden süzülen bilgilerin, bu alandaki çalışmalara katkı sağlaması en büyük temenniyi oluşturmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Umut Birkan ÖZKAN

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... vii

1. BÖLÜM

GENEL GÖRÜNÜM

Bölüm Sonu Eki: Hayat Mecmuası'nda 1929 Yılında Yayımlanan
"Mesleki Tedrisat" Başlıklı Yazı9

2. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE ÖĞRETİMSEL LİDERLİK VE OKUL YÖNETİCİLİĞİ

Bölüm Sonu Eki: Mahmut Celal Bayar (Başvekil) Tarafından Kurulan 9.
Hükümetin (I. Bayar Hükümeti, 01.11.1937-11.11.1938) Programının Mesleki
ve Teknik Eğitimden Bahsedilen Bölümü17

3. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE GÖREV ALAN ÖĞRETMENLERİN NİTELİKLERİ

Bölüm Sonu Eki: Meslek Öğretmenlerinin Performans Sorumlulukları.....31

4. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE ETKİLİ ÖĞRENMENİN İLKELERİ

Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrenci Nasıl Öğrenir?34
Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrencileri ve Öğrenme Sürecini Etkileyen
Faktörler.....36
Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrenme Stilleri.....42
Bölüm Sonu Eki: Mesleki Eğitim Kategorileri ve Karşılık Gelen Öğrenme
Yöntemleri64

5. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE ETKİLİ ÖĞRETİMİN İLKELERİ

Mesleki ve Teknik Eğitimde Kullanılan Temel Öğretim Yöntemleri.....70
Anlatma ve Açıklama.....70
Gösteri71

Yardımcı Öğretim Yöntemleri	73
Grup Çalışması (Ortaklaşa Öğrenme)	73
Soru Sorma.....	76
Tartışma.....	78
Örnek Olay/Durum İncelemesi	81
Rol Oynama (Drama).....	82
Yöntemlere Karar Verme	84
Öğrenmeye Katkı Sağlayacak Aktivitelerin ve Öğrenme Görevlerinin Kullanımı.....	85
Öğrenme Görevlerinin Hazırlanması ve Kullanılması.....	86
Bireyselleştirilmiş Öğretim	88
Bölüm Sonu Eki: Öğretim Modellerine Örnekler.....	92

6. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE DERSHANE, LABORATUVAR VE ATÖLYE ETKİNLİKLERİNİ PLANLAMA, HAZIRLAMA VE YÖNETME

Ders Planı Hazırlanması.....	96
Sınıf, Laboratuvar ve Atölye Yönetimi.....	103
Laboratuvar ve Atölye Etkinliklerinin Yönetilmesi.....	109
Bölüm Sonu Eki: Örnek Ders Planı Şablonu	114

7. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE KULLANILAN ÖĞRETMEME VE ÖĞRENMEYE YARDIMCI KAYNAKLAR (ÖÖYK'LER)

ÖÖYK'lerin Kullanımı.....	118
Karatahtalar/Beyaz Tahtalar/Kâğıt Tahtaları (Panolar)	119
Yardımcı Ders Notları - Çalışma Kâğıtları.....	121
Videolar	123
Çoklu Ortamlar	124
Sanal Gerçeklik Uygulamaları.....	126
Modelleme ve Simülasyon Teknolojileri	127
Nesnelerin İnterneti (IoT- Internet of Things).....	128
Yapay Zekâ ve Robot Teknolojileri	129
Bölüm Sonu Eki: 1927–1939 Yılları Arasında Türkiye'den Çeşitli Ülkelere Gönderilen Meslek Öğrencilerinin Sayıları.....	131

8. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE ÖĞRENCİ PERFORMANSLARININ ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Değerlendirme Planı Hazırlama.....	138
Sınav Hazırlamada Genel İlkeler.....	143
Ölçme Araçlarının Çeşitleri.....	144
Alternatif Cevaplı veya Doğru-Yanlış Soruları.....	146
Çoktan Seçmeli Sorular (ÇSS'ler).....	147
Eşleştirme Soruları.....	150
Tamamlama Türünde Sorular.....	152
Yazılı Sınavlar.....	153
Uygulama Sınavları.....	156
Sınavlar İçin Puanlama Sistemi Oluşturma.....	157
Ölçmede Düşülebilecek Tuzaklar.....	159
Değerlendirme.....	161
Bölüm Sonu Eki: Uygulamada Değerlendirme İlkeleri.....	164

9. BÖLÜM

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE DERS DEĞERLENDİRİLMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ

Dersin Değerlendirilmesi.....	167
Ders Sonu Raporunun Hazırlanması.....	171
Öğretmenin Kendi Gelişiminin Tespiti ve Planlanması.....	173
Dersin Geliştirilmesi.....	174
1. Aşama: Ön Çalışma.....	175
2. Aşama: Görev Analizi.....	176
3. Aşama: Topluluğun Analizi.....	177
4. Aşama: Eğitim Programı Tasarımı.....	177
5. Aşama: Ünitelerin Tasarımı.....	178
6. Aşama: Üretim ve Geliştirmenin Ölçülmesi.....	178
7. Aşama: Onaylama ve Gözden Geçirme.....	178
8. Aşama: Uygulama.....	179
9. Aşama: Değerlendirme.....	179
Bölüm Sonu Eki: Değerlendirmenin Dört Türü.....	180

10. BÖLÜM

Son Söz.....183

Kaynakça.....187

1. BÖLÜM

GENEL GÖRÜNÜM

Globalleşme politikaları, farklı kültürler ve ekonomik sistemleri yeni taleplerle karşı karşıya getirmektedir. Bu talepler de her zaman bütün kültürlerle uyulanacak türden değildir. Çünkü insanlar, globalleşme politikalarının gerektirdiği normlardan farklı normlarla eğitilmektedirler. Bu da kültürel taleplere uygun ancak aynı zamanda globalleşme ve endüstri dönemi sonrası ekonomik ve çevresel politikalarla da bağdaşacak bir eğitim sisteminin nasıl geliştirileceği sorusunu ortaya çıkarmaktadır¹. Mesleki ve teknik eğitim sistemi, bu soruya cevap aranan alt eğitim sistemlerinin en önemlilerinden birisidir.

Mesleki ve teknik eğitim, genel eğitimin yanısıra gelişen teknolojileri, ilgili bilimlerin çalışmalarını, ekonomik ve sosyal hayatın değişik sektörlerindeki mesleklerle ilgili pratik beceri, tutum, anlayış ve bilginin edinilmesini içeren eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır². Mesleki ve teknik eğitimin genellikle “genel veya akademik eğitimden” farklı olduğu kabul edilir. Akademik eğitim öğrencinin bilgisini, analitik ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirirken, mesleki ve teknik eğitim işçilik, pratik deneyim ve pratik problem çözme becerilerini geliştirmesine olanak tanımaktadır³. Aslında 21. yüzyıl öğrenme becerileri ve işgücü nitelikleri göz önüne alındığında, mesleki eğitim alan öğrencilerin analitik ve eleştirel düşünme becerilerine olan ihtiyacının akademik ağırlıklı eğitim alan öğrencilerden daha az olduğu konusunun oldukça tartışmalı bir konu olduğu söylenebilir. Mesleki ve teknik eğitim, insanları, genellikle ücretli istihdam bağlamında belirli

- 1 Colceag, F. (t.y.). *The Relationship Between Education, Economy And Social Systems*. <http://austega.com/florin/Education&Economy.htm> adresinden 17 Aralık 2016 tarihinde indirilmiştir.
- 2 UNESCO (2001). *Revised Recommendation Concerning Technical and Vocational Education and Training*. PARIS: UNESCO.
- 3 Educational International (2009). *Literature Review: Vocational Education and Training*. http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/091213_VET_Literature_EDITED%20AA.pdf adresinden 07 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.

rollerle belirli bir seviyede çalışmaya hazırlar⁴. Bu kitapta ise, mesleki ve teknik eğitim teriminin iki şekilde kullanılması kabul edilmektedir⁵: (a) Bireylerin mesleki nitelik kazanmalarını sağlayan yol; ve (b) eğitim programlarında ve işyeri de dahil olmak üzere çeşitli ortamlarda olabilecek işle ilgili eğitim.

Mutlu ve yararlı bir yaşantı sağlama olanakları nedeniyle, okullarda sunulan mesleki ve teknik eğitim toplumda talep görmektedir⁶. Mesleki ve teknik eğitimde, bireye, yaptığı çalışmalarını belli bir perspektifte görebilme şansı verilir. Mesleki ve teknik eğitim, modern test teknikleri kullanılıp belirli bir süre içinde bireyi sınavarak bilgisini ölçmeyle sınırlı bir eğitim değildir. Bununla birlikte, mesleki ve teknik eğitimin gerçek hayatta “ekmek kazandıran” eğitimleriyle, bireyler yaşamdan uzaklaşmadan okulda geçirdikleri 14 ila 16 yılını boşa harcamamış olurlar.

Türkiye’de 2018–2019 Öğretim Yılında Resmi ve Özel Liselerde (Açıköğretim Liseleri Hariç) Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrenim Gören Öğrencilerin Toplam İçindeki Oranı %38,01’dir⁷.

Türkiye, 2016 yılı İnsani Gelişme Endeksi sıralamasında 188 ülke arasında 71. sırada yer almaktadır⁸. İnsani gelişmişlik endeksi sıralamasında üst sıralarda bulunan ülkeler, yapay zekâ, robotik, biogenetik, benzetim ortamları ve IoT (nesnelerin interneti) gibi alanlara yatırım yaparak sanayiye dayalı üretimlerini bilgiyoğun faaliyetlere yöneltmektedirler. Bu dönüşüm bilgi ve eğitim üzerine kuruludur ve eğitim boyutu ise temelde mesleki ve teknik eğitim sistemi üzerine inşa edilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim sisteminin omuzlarındaki bu sorumluluğu taşıyabilmesinin, öğrenmeyi bilen öğrenciler ve onlara öğrenme imkânı tanıyan öğretmenlerle mümkün olabileceği söylenebilir. İyi bir öğretim, öğrenciye nasıl öğrenileceğini, nasıl hatırlanacağını, nasıl düşünüleceğini ve öğrencilerin kendi kendilerini nasıl motive edeceklerini öğreten bir öğretim biçimidir⁹. Bu eğitimsel

- 4 Lucas B., Claxton G. and Webster R. (2010). *Mind the Gap: Research and Reality in Practical and Vocational Education*. London, UK: Edge Foundation.
- 5 Faraday, S., Overton, C. & Cooper, S. (2011). *Effective Teaching and Learning in Vocational Education*. London, UK: LSN.
- 6 Mesleki ve teknik eğitime katılımı Avrupa Birliği ortalaması %49,6’dır. Oniki ülkede ise katılım oranı %60’tan daha fazladır (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. (2012). *Key Data on Education in Europe 2012*. Brussels, BELGIUM: P9 Eurydice.).
- 7 Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- 8 United Nations Development Programme (UNDP). (2017). *Human Development Report 2016*. Canada: Lowe-Martin Group.
- 9 Arends, R.I. (1997). *Classroom Instruction and Management*. New York, USA: McGraw-Hill Companies, s. 243.